

Internetmagi og virtuelt feltarbejde

At være spirituelt og virtuelt online

Af Anders Børding

Er internettet magisk? Ja. For en gruppe spirituelle kaldet paganister i Glasgow er internettet et spirituelt medium på linje med deres andre magiske 'medier'. Paganisternes oplevelse af deres spiritualitet bliver påvirket af internetbrug samt relationen mellem spiritualitet og teknologisk udvikling – nu kan ritualer, besværgelser og kanaliseringer foregå online. For at undersøge dette måtte jeg tænke i nye metodiske baner. På baggrund af fire måneders online og offline feltarbejde i Skotland i 2019 giver denne artikel indsigt i, hvordan ikke-sekulær 'webnografisk' deltagerobservation bidrager til en forståelse af, hvordan virtuelle, spirituelle og fysiske verdener er intimt forbundne og gennemsyret af hinandens logik.

Da jeg træder ned ad det sidste trappetrin fra første sal på pubben i den vestlige del af Glasgow, ser jeg hoveddøren lukke bag Stef. Efter fem lange skridt over de brune trægulve, er jeg selv fremme ved hoveddøren. Klokker nærmer sig midnat. Stef og jeg er de sidste, der er tilbage fra aftenens ugentlige samling af paganister. I dag har vi lært, hvordan vi bruger universets energier og vores individuelle forbindelse til forfædre i vores magiske praksis. Uden for pubben falder regnen, som den har gjort de sidste mange uger. Fine støvpartikler der gør alt drivende vådt. Stef har søgt læ inde i en port ti meter nede ad vejen i retning mod Glasgows botaniske have. Hun har fundet to cigaretter frem, og da jeg træder ind i porten, spørger hun, om vi skal ryge en, inden hun tager metroen hjem.

Da jeg tænder cigaretten, kigger Stef på mig og siger: "Det var virkelig underligt! Jeg så mig selv som dig i et tidligere liv, da vi lavede visualiseringssøvelsen i dag." Jeg kigger undrende på hende. Hun fortsætter: "Jeg så mig selv som dig. I læderbeklædning, med langt hår og et mægtigt fuldskæg. Jeg forsvarede min familie mod fremmede, der prøvede at komme ind i vores

“ Nye magiske interaktioner og helt nye spirituelle udtryksformer blev pludselig en del af mit videre feltarbejde. På internettet kunne man lave magi!

Glasgow centrums tagtoppe. © Forfatteren.

træhytte. Jeg var en viking. Men det var dig ... og mig.” Vi bliver stående i porten et stykke tid. Stef forklarer, at episoden markerer en delt spirituel forbindelse mellem hende og mig. Hendes ansigt bliver lejlighedsvist oplyst af den orange glød, hver gang hun tager et hvæs af cigaretten. Hun holder en kort pause, imens jeg kun hører lyden af rytmiske plask fra dråber, der falder fra bygningens tagrende. Da Stef igen taler, fortæller hun, at aftenenes ugentlige samling af paganister også har en anden gruppe “Vi har en anden gruppe. En onlinegruppe hvor vi diskuterer ting om magi og vores praksis... jeg tilføjer dig.”

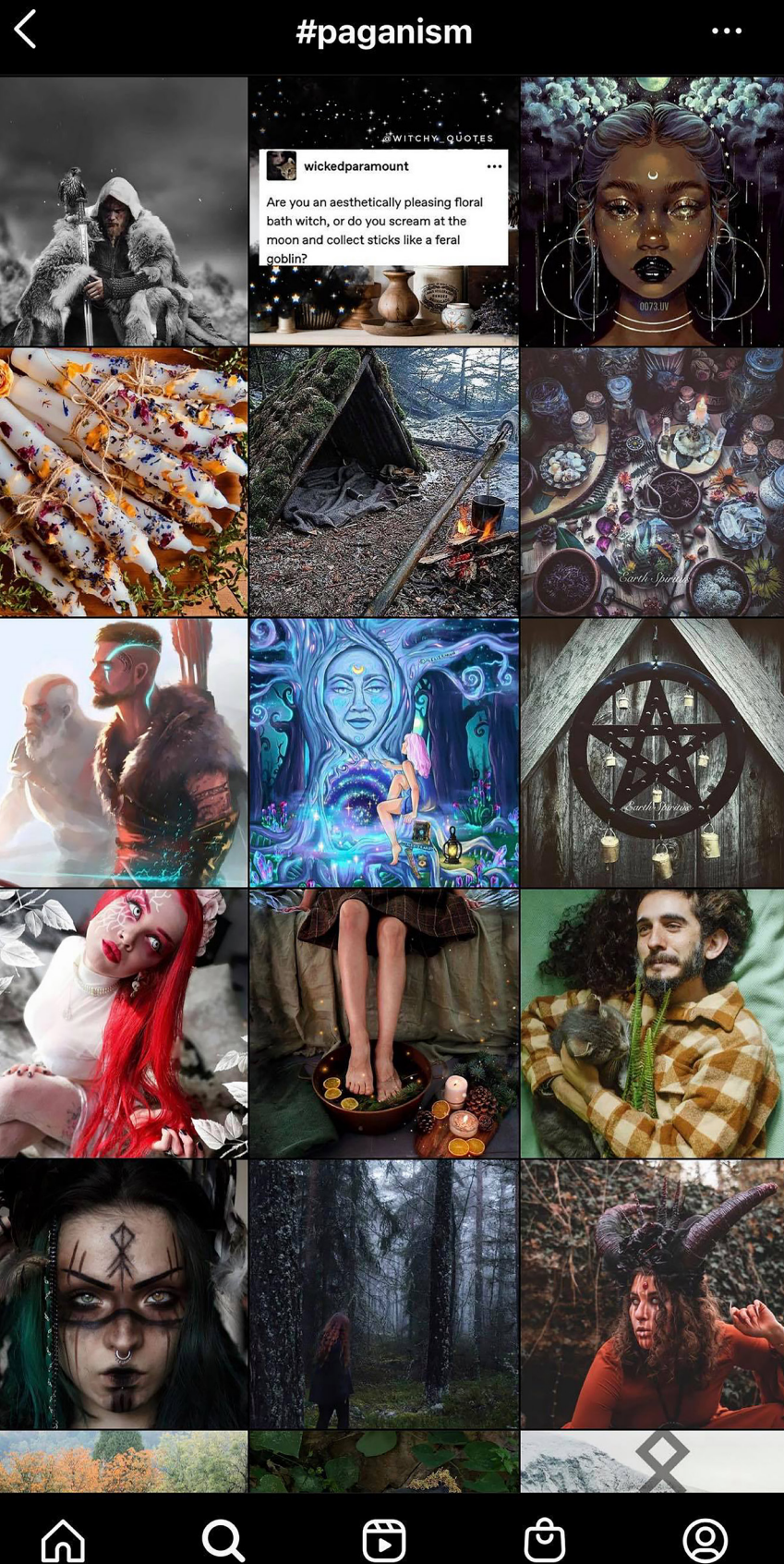
Da jeg blev tilføjet onlinegruppen, åbnede nye dimensioner af min felt sig op.

Nye magiske interaktioner og helt nye spirituelle udtryksformer blev pludselig en del af mit videre feltarbejde. På internettet kunne man lave magi!

Online etnografi som supplerende metode

Dette er en fortælling om mine metodiske overvejelser i studiet af forbindelsen mellem spiritualitet, magi og internetbrug blandt en gruppe paganister i Skotland. Paganisme er en paraplyterm for et væld af naturtilbedende animistiske og polyteistiske former for spiritualitet. Paganismen indbefatter blandt andet wicca, asatro og

hedendom. Episoden ovenfor med paganisten Stefs oplevelse af vores spirituelle bånd og hendes efterfølgende inklusion af mig i onlinegruppen, markerer et tidspunkt under mit feltarbejde, hvor fysiske, spirituelle og virtuelle verdener blev viklet sammen i en interaktiv forbindelse. Faktisk var adskillelsen af de tre sfærer ikke mulig. Mit delte spirituelle øjeblik med Stef gav mig adgang til en ny del af fællesskabet – online. For at analysere og forstå forbindelsen og forbundetheden mellem de forskellige sfærer – den spirituelle, virtuelle og fysiske, er nye metodiske tiltag, hvor ikke-sekulært online og offline feltarbejde sker sideløbende, nødvendigt. Den amerikanske antropolog Tanya Luhrmann skriver i hendes monografi *Persuasions of the Witch's Craft: Ritual Magic in Contemporary England*, at der traditionelt har været tendens for at studere magisk praksis ud fra tre perspektiver. Det første er det funktionalistiske, hvor den magiske praksis bliver tolket som en social funktion. Det andet er det strukturalistiske, hvilket beskriver praksissen som strukturerende for en ellers usammenhængende virkelighed. Det tredje er det symbolanalytiske perspektiv, der beskriver dem, der udfører den magiske praksis som poeter, æstetikere og kreative tænkere. Der har længe været

Som metode afsøgte jeg de forskellige sociale medier. Her et screenshot fra en søgning på Instagram med hashtagget #paganism. © Forfatteren.

et opgør med tendensen i antropologiske studier af magi og spiritualitet, men studiet af teknologi og derfor også studiet af teknologisk formidlet spiritualitet, bærer i større omfang stadig præg af, at teknologiens rolle bliver set i et sekulært lys. Nils Bubandt skriver i teksten ANTHROPOCENE UNCANNY: *Nonsecular Approaches to Environmental Change*, at der er et fravær af empirisk udforskning af spirituelle og magiske kvaliteter ved den ikke-menneskelige agens, der er central for studiet af det antropocæne. Han skriver, at studiet af det antropocæne ofte har været underlagt en type "sekulær fornuft". Selvom Bubandt i teksten kommenterer på en type sekulær fornuft i en anden felt end min, kunne jeg genkende mange elementer af den i studiet af sammenhængen mellem spiritualitet og teknologi. Inspireret af Luhrmann og Bubandt ville jeg derfor lave en 'mere-end-rationel' og ikke-sekulær analyse af mine informanternes relation til internettet. Det vil sige, et engagement med den magiske praksis jeg mødte i feltet på dens egne præmisser – også i den virtuelle verden.

Det er ikke nogen radikal ny indsigt, at internettet har påvirket måden mange religioner nu kan praktiseres på, men at internettet er blevet et spirituelt medium på lige fod med visualiseringer, ritualer og besværgelse er et nyere perspektiv, som jeg valgte at udforske metodisk såvel som analytisk. Studiet af spiritualitet og religion på internettet begyndte for alvor at vinde indpas i akademiske kredse i midten af 1990'erne. Selvom internettet allerede blev udviklet og aktiveret i 1969, hvor det dog hovedsageligt tjente militære formål, var det først efter de brugervenlige ændringer platformen gennemgik i 90'erne, at onlinefællesskaber omkring spiritualitet og religion for alvor blev etableret. De

første studier af spiritualitet online fokuserede især på religiøs fællesskabsdannelse og bestræbte sig på at lave 'tætte beskrivelser' af, hvordan de var udformet i det virtuelle. Analyserne af spiritualitet på internettet har båret præg af, at internettet er blevet betragtet som et sekulært medie, der faciliterer og medierer spirituelle oplevelser og fællesskaber på nye måder i den virtuelle verden. Jeg valgte at engagere mig med magien blandt mine informanter i Glasgow i fire måneder, samtidig med at jeg lavede onlinefeltarbejde. Det hjalp mig med at forstå, hvordan online og offline gruppesamlinger blandt paganister skabte et socialt fællesskab igennem en delt magisk praksis. Denne praksis består af ritualer, visualiseringer og besværgelser, hvorigennem en spirituel virkelighed, der overskrider den fysiske, sanselige virkelighed, kollektivt etableres. Den metodiske tilgang gav mig en indsigt i at paganisterne, jeg lavede feltarbejde blandt, mener, at internettet er en del af en spirituel virkelighed og besidder et magisk potentiale.

Internettet som felt

Internettets rolle i samfundet og måden vi bruger det på har selvsagt gennemgået mange og vidt omspændende ændringer siden de tidlige studier af virtuel menneskelig interaktion. Det gør sig også gældende for måden spirituel praksis foregår online. Derfor var jeg, under mit feltarbejde, nødt til at kortlægge min onlinefelt for at lægge en metodisk plan. Med de mange nye muligheder for online-interaktioner har de paganistiske fællesskaber bredt sig og findes nu i et væld af grupper på forskellige platforme. Jeg brugte onlineværktøjer kaldet *webcrawlers*, der kortlægger forbindelser mellem forskellige hjemmesider og brugerdefinerede nøg-

Udsigten over det åbne højland ved Loch Lomond. © Forfatteren.

leord. Webcrawlers fungerer ved, at man indtaster en kæde af ord og internetadresse, hvorefter webcrawleren afsøger disse webadresser. Her identificerer onlineværktøjet alle hyperlinks og nøgleord på hjemmesiderne og tilføjer dem til en liste over nye webadresser med relation til den oprindelige liste.

Det blev tydeligt under mit feltarbejde, at internettet, i modsætning til traditionelle forståelser, ikke er et steds- og tidsløst cyberspace. Internettet består derimod af et utal af teknologier og brugerflader, der bliver brugt af forskellige individer på di-

verse måder. Blandt mine informanter fra Glasgow fandt onlineinteraktionerne hovedsageligt sted på en lukket Facebookgruppe med blot 10 medlemmer. De brugte dog også andre sider, og for at forstå deres engagement med siderne, og forbindelserne mellem disse, brugte jeg open-sourceværktøjet Gephi til at lave visuelle repræsentationer af de onlineforbindelser, jeg fandt ved hjælp af de førnævnte webcrawlers. Gephi er en open-sourcesoftware, der kan bruges til netværksvisualiseringer og -analyser. Gephi bliver brugt af dataanalytikere til intuitivt at give indblik i mønstre og tendenser, fremhæve statistiske anomaliteter og fortælle historier med netværksdata. Gephi bruger en 3D-gengivelsesmotor til at vise store interaktive grafer i realtid. Det muliggør en udforskning af forskellige datapunkter i et tredimensionelt virtuelt rum, og tillader at man komprimerer store komplekse emnenetværk i et visuelt fordøjeligt produkt, der kan bruges metodisk som et værktøj, der i sammenspil med mine informanter dannede grundlag for

diskussioner om paganisternes virtuelt-spirituelle færden. Gephi kombinerer altså en række indbyggede funktioner og regler med en fleksibel softwarearkitektur, der tillader en væld af brugsmuligheder og potentielle slutprodukter. Jeg kunne herefter diskutere paganisternes online brug med mine informanter ved at tage udgangspunkt i de emnenetværk, jeg nu havde visuelle repræsentationer af. Selvom en stor del af mit webnografiske feltarbejde foregik inde på store paganistiske Facebookgrupper med mange hundrede medlemmer, var det særligt den lille lukkede gruppe med de 10 faste medlemmer fra den paganistgruppe, jeg også lavede traditionelt feltarbejde blandt, der gav mig indsigter i internettets magiske potentiale. Her kunne jeg, ligesom i den fysiske verden, have givtige samtaler og interaktioner med mine informanter.

I den lukkede gruppe diskuterede medlemmerne ofte forskellige miksturer, ritualer, formularer og besværgelser. Det var her, medlemmerne bad deres spirituelle venner om at udføre støttende ritualer, når de skulle til jobsamtale, eller hvis deres nære led af sygdom. Her kunne medlemmerne udforske verdens magiske potentialer i det virtuelle og finde spirituel støtte blandt ligesindede. Som mit feltarbejde skred frem, fandt jeg dog ud af, at paganisterne mente, at selve internettet kunne bruges som et magisk værktøj, i en verden som paganisterne ser som forbundet igennem allestedsnærværende energier. Flere måneder efter min hjemkomst til Danmark, på aftenen for valget af en den nye premiereminister i Storbritannien, så jeg, hvordan onlinemagien, i forsøget på at forhindre en konservativ sejr, udfoldede sig.

“Alt er forbundet”

For paganisterne er hele kosmos levende og forbundet igennem energier, der knytter alt til hinanden i komplekse konstellationer. I sin bog *Magic, Witchcraft, and the Otherworld: An Anthropology* skriver antropologen Susan Greenwood, at paganisterne ofte anskuer sig selv som et mikrokosmos, hvorfra energierne, der er tilstedeværende overalt i universet, kan påvirkes og udveksles frit mellem mennesker og andre levende og ikke-levende væsner og objekter. For at lære at kontrollere og påvirke energierne, kræver det øvelse i at bruge den menneskelige bevidsthed, som paganisterne mener, kan påvirke energierne i universet igennem visualiseringer og besværgelser.

Hvordan benytter man den kontekstuelle og situerede analyse og metode, der er central for antropologien, når ens feltarbejde foregår online? Den antropologiske metode med deltagerobservation, hvor jeg røg cigaretter, lærte at lægge tarotkort, var på festival og gik ture med mine informanter, skabte en specifik viden, der bidrog til en forståelse af paganisterne fra Glasgows hverdagsliv. Som mit feltarbejde skred frem, fandt jeg imidlertid ud af, at størstedelen af de magisk-centrerede interaktioner mellem paganisterne, fandt sted online. Paganisterne har ugentlige gruppesamlinger kaldet *moots*. Her mødes de på pubs, i private hjem eller på cafeer og diskuterer forskelli-

Den nyligt opførte stencirkel i Sighthill, der ligger i den nordlige del af Glasgow. © Forfatteren.

ge spirituelle temaer og lærer nye aspekter af magisk praksis, men på onlinegrupperne var der daglige diskussioner om magi i det virtuelle rum og også her, udførte de besværgelser.

I åbningshistorien til denne artikel fortalte jeg, at Stef stolede på mig, fordi hun havde en oplevelse af, at vi havde en delt spirituel fortid. Tilliden mellem os blev skabt på grundlag af den delte fortid. Jeg fik adgang til onlinedelen af mit feltarbejde på grund af min informants oplevelse af vores spirituelle forbindelse. Det illustrerer to ting. Først viser det, at tillid der traditionelt bliver grundlagt af langvarigt feltarbejde, i dette tilfælde blev grundlagt ved, at jeg allerede havde mødt min informant i et tidligere liv, ifølge hende. Faktisk havde vi, for Stef, en delt spirituel forbindelse til den samme forfader. Det viser også, at internettets virtuelle verden er tæt forbundet med både det spirituelle og det fysiske. At handlinger det ene sted, kan have effekter det andet, og netop derfor er inklusionen af det webnografiske feltarbejde så vigtigt i min felt.

Et udsnit af mine tarotkort. © Forfatteren.

Virtuel magi

Nogle måneder efter min hjemkomst til Danmark, skulle valget af Storbritanniens nye premierminister finde sted. Efter Theresa Mays afsked, følte mange skotter, ikke mindst mine informanter, at der var meget på spil den 12. december. Jeg holdt kontakten med mine informanter ved lige på de sociale medier og var stadig en del af de mange onlinegrupper. Her kunne jeg se, hvordan politiske opslag fyldte mere som valget nærmede sig. Paganisterne, jeg lavede feltarbejde blandt, frygtede den konservative Boris Johnsons sejr. I ugen op til valget delte flere af medlemmerne af gruppen en onlineguide, der beskrev, hvordan man udførte et kollektivt ritual, der skulle frem-

“ Ord er spirituelle værktøjer
paganisterne bruger til at
manipulere magiske energier.

Nogle paganister mener, at ord og
formularer har en iboende kraft, der
kan manifesteres i verden.

me en sejr til Storbritanniens Labourparti. Guiden stammede fra profilen @theculturewitch på det sociale medie Tumblr. Guiden havde titlen *Witch The Vote: A Corbyn Victory Spell*. På dansk oversat til “Forheks afstemningen: En Corbyn sejr-besværgelse.” Med tusinde opslag på de forskellige sociale medier med hashtagget #WitchTheVote, var det tydeligt, at paganisterne har fundet nye fællesskaber online.

Kernen i det beskrevne ritual var, at man skulle holde et rødt bånd, kigge ind i flammen på et rødt stearinlys og visualisere en sejr til Labour-partiet. Det gjorde man ved at visualisere vælgere, der stod i kø for at stemme på Labour-partiet, ved at visualisere stemmeurnerne fyldt til randen med Labour-stemmer og ved at visualisere Jeremy Corbyn som Storbritanniens nye premierminister. Det skulle gøres hver aften i løbet af ugen op til valget. På selve valgnatten, mens jeg lå i min seng og fulgte med i samtalen, da det konservative parti fik overtaget på trods af paganisternes spirituelle indsats, begyndte onlinemagien at udfolde sig inde i Facebookgruppen. Nedenfor er et uddrag af samtalen på onlinegruppen:

Avi Vi begynder at se, hvad vi må gøre. Det er svært at ikke blive en voodoo dronning!

ALMARE Voodoo dronning lyder godt lige nu...
Mor her brygger på en storm @avi. Helt sikkert en storm!

Avi Mig i morgen formiddag (GIF med teksten "skaden er sket")
Med mine afrikanske ånder
Mig og mine afrikanske ånder vil ikke bare se passivt på

ALMARE Så meget for at tage et hvil. Tid til at krigerne kommer i spil!

David (GIF med hekse i en rituel cirkel ved en mørk strand)

Avi Dans dans mens heksene messer... Johnson kan ikke holde sig væk... når natten tager over lad os høre ham sige Åh min Gud, jeg kan ikke ... kan ikke
Send mareridt fra gamle Labour ministre ... hjem søg hans drømme, indtil han ikke længere har en stemme til at skriges...

Pludseligt, flere måneder efter mit fysiske feltarbejde sluttede, blev jeg hevet tilbage i onlinefelten og var til stede midt i en onlinebesværgelse. Det interessante ved eksemplet er, at skrevne ord på en computerskærm eller en smartphone nu også kan hidkalde sig magi, kanalisere energier og påkalde guddommelige kræfter. I min hovedinformant Avis sidste besked, skriver han en besværgelse,

med rimende og rytmiske elementer, som besværgelser i den fysiske verden også ofte har. At den nu virker, selvom den er skrevet i en besked på en lukket Facebookgruppe demonstrerer, hvordan internettet nu indgår i en holistisk, paganistisk forståelse af verden, hvori alt er forbundet af de samme energier. Ord er spirituelle værktøjer paganisterne bruger til at manipulere magiske energier. Nogle paganister mener, at ord og formulærer har en iboende kraft, der kan manifesteres i verden. Antropologen Sabrina Magliocco skriver i *Witching Culture: Folklore and Neo-Paganism in America*, at ord kan påkalde sig kræfter fra verdens forskellige elementer og alle guderne. Tanya Lührman skrev tidligere om netop dette og forklarede, at det også kan gøres med en intuitiv og spontan besværgelse, som den Avi lavede i gruppesamtalen, hvor den individuelle paganist vælger en serie af ord for at påkalde sig en magisk effekt. Lührmann skriver, at man kanalisere og skubber energierne i en særlig retning ved at bruge en serie af bestemte ord. Derfor bliver denne skrevne opskrift, ligesom én der bliver sagt højt i den fysiske verden besværgende i sig selv. Det forklarede Avi også under et senere interview. Det var ikke en opskrift eller guide, han forestillede sig nogle af medlemmerne ville følge – det var derimod opskriften i sig selv, der havde et magisk potentiale. Det metodisk nye ved mit studie af internettets spirituelle dimensioner er, udover en etnografisk inklusion af webcrawlers og onlineværktøjer, at man, for at forstå det fulde omfang af den paganistisk verdensanskuelse, hvor alt er forbundet af energier, i en postmoderne verden fyldt med onlineteknologier og virtuelle verdener, er nødt til at lave feltarbejde både online og offline. Deri ligger også et etnografisk argument om, at virtuelle, spirituelle og fysiske verdener er sam-

menspundne og gennemsyret af hinandens logik, i et omfang der gør, at det antropologiske feltarbejde er nødt til at inkludere et onlineelement. Jeg deltog aktivt i den virtuelle magi, og så grupperne som 'ikke-sekulære' rum, hvor energier kunne påvirkes, besværgelser kunne fremsiges og spirituel støtte kunne findes.

Den usynlige antropolog

Når man laver virtuelt feltarbejde online sideløbende med sit offline feltarbejde i den fysiske verden, knytter der sig en række etiske overvejelser til dette. Hvornår og hvordan fortæller man sine informanter, at observationer gjort online vil blive inkluderet i ens analyser? Og er det acceptabelt, at man laver 'usynligt' feltarbejde ved at følge med inde på grupper og forums, hvor ens tilstedeværelse ikke er observerbar, som den er, når man er fysisk til stede? Jeg forsøgte at løse problemet ved at gøre opmærksom på, når jeg var online på gruppen. Jeg spurgte mine informanter, som jeg ville gøre i den fysiske verden, om jeg måtte inkludere onlineaktiviteter og samtaleuddrag. Det gjorde jeg blandt andet ved at indarbejde online-delen af mit feltarbejde i min samtykkeerklæring. Der var dog stadig meget tvivl og bekymring forbundet med mit virtuelle feltarbejde fra min egen side. Selvom jeg flere gange havde diskuteret min online tilstedeværelse med mine informanter, var der tidspunkter, hvor jeg følte, at jeg var en usynlig antropolog i felten. Et skjult etnografisk kamera. At jeg kunne observere interaktioner udfolde sig, uden jeg blev bemærket. I skrivende stund er jeg stadig medlem af onlinegrupperne. Jeg holder stadig kontakten med mine informanter ved lige, og aktiviteten i den virtuelle verden er med den verdensomspændende pandemi blevet mere pulserende og livlig end nogensinde.

At jeg opholdte mig i Glasgow i 4 måneder, og lavede feltarbejde offline og online på samme tid, bidrog til en forståelse af, hvordan paganisterne brugte internettet til spirituelle formål, hvordan de formål ændrede sig over en periode og hvordan det udmøntede sig i fysisk praksis og aktuelle relationer. Ved at bruge tid med mine informanter online og offline, kunne jeg observere deres adfærd på de forskellige internetgrupper samtidig med, at jeg deltog i moots, ritualer, festivaler, heksemarkeder og udflugter, hvor jeg kunne diskutere med paganisterne, hvilken funktion internettet havde for dem i den fysiske verden, samtidig med at jeg interagerede med dem virtuelt. Dermed fik jeg indsigter i relationen mellem paganisternes spirituelle aktiviteter online såvel som offline, hvilket gav en dybere forståelse for den sociale kontekst for web-spiritualitet.

Forslag til videre læsning

Lührmann, Tanya M. *Persuasions of the Witch's Craft: Ritual Magic and Witchcraft in Present-Day England*. Oxford: Basil Blackwell, 1989.

Magliocco, Sabina. *Witching Culture: Folklore and Neo-Paganism in America*. *Contemporary Ethnography*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2004.

Boellstorff, Tom. *Coming of Age in Second Life an Anthropologist Explores the Virtually Human*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2015.

Dawson, Lorne L., and Douglas E. Cowan. *Religion Online: Finding Faith on the Internet*. Edited by Lorne L. Dawson and Douglas E. Cowan. New York: Routledge, 2004.

Om forfatteren

Anders Børding blev færdiguddannet som kandidat i antropologi ved Aarhus Universitet i 2020. Siden afsluttet studie har Anders arbejdet ved Syddansk Universitet som videnskabelig assistent. De indsigter artiklen bygger på, stammer fra fire måneders feltarbejde i Glasgow, Skotland. Feltarbejdet dannede baggrund for Anders' speciale, der handlede om relationen mellem internettet og spiritualitet for paganister. Antropologisk er Anders særligt interesseret i multispecies etnografi, sammenspillet mellem mennesker og teknologi, samt grænsesøgende metodik.